

Research Journal of Business and Management

Year: 2017 Volume: 4 Issue: 2

A RESEARCH ON VALUES POSSESSED BY UNIVERSITY STUDENTS

DOI: 10.17261/Pressacademia.2017.466

RJBM- V.4-ISS.2-2017(3)-p.113-125

Erkan Taskiran¹, Canan Cetin², Tulay Demiralay³, Baki Aksu⁴, Mehmet Emin Okur⁵, Burcak Vatanserver⁶, H. Necla Keles⁷

¹Düzce Üniversitesi, Akçakoca Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Düzce, Turkey, erkantaskiran@duzce.edu.tr

²Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Turkey, canancetineylul@gmail.com

³Trakya Üniversitesi, Keşan Yusuf Çapraz Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Edirne, Turkey, tulaydemiralay@trakya.edu.tr

⁴Beykoz Üniversitesi, Lojistik Meslek Yüksekokulu, İstanbul, Turkey, bakiaksu@beykoz.edu.tr

⁵Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İstanbul, Turkey, mokur@marmara.edu.tr

⁶Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Turkey, burcak.vatanserver@gss.bau.edu.tr

⁷Bahçeşehir Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, İstanbul, Turkey, necla.keles@vs.bau.edu.tr

To cite this document

Taşkıran, E., C. Çetin, T. Demiralay, B. Aksu, M.E. Okur, B. Vatanserver and H. N. Keleş, (2017). A research on values possessed by university students. Research Journal of Business and Management (RJBM), V.4, Iss.2, p.113-125.

Permament link to this document: <http://doi.org/10.17261/Pressacademia.2017.466>

Copyright: Published by PressAcademia and limited licenced re-use rights only.

ABSTRACT

Purpose - This study was conducted to investigate the value types possessed by university students. Moreover, it was aimed at examining whether value types of students differ in terms of their demographic characteristics.

Methodology - Portrait Values Questionnaire was employed to 328 students studying in a private and a public university located in İstanbul within the sample of the study. Gathering data were analyzed via means, standard deviation, frequency and percentage analysis within descriptive analyses and non-parametric analyses such as Mann-Whitney U and Kruskal-Wallis were used to analyze diversities in terms of demographic characteristics.

Findings - Findings gathered from research were revealed that students mostly identified themselves with universalism, security and self-direction values whereas they identified themselves with power value at least. In addition, it was found out that value types of students differ according to their demographic characteristics.

Conclusion - In light of findings, a conclusion can be drawn as individuals tend to overcome their selfish concerns rather than try to achieve their own personal interests and goals to protect the prosperity of society and the existence of nature.

Keywords: Values, portrait value questionnaire, university.

JEL Codes: M14, I20

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SAHİP OLDUĞU DEĞERLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

ÖZET

Amaç - Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sahip olduğu değer tiplerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada ayrıca, öğrencilerin sahip olduğu demografik özelliklerine bağlı olarak değer tiplerinde bir farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

Yöntem - Çalışmanın örneklemini kapsamında İstanbul'da bulunan bir kamu ve bir vakıf üniversitesinde okuyan 328 öğrenci üzerinde Portre Değerler Ölçeği kullanılarak ölçüm yapılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler kapsamında aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde analizi; farklılık analizleri için parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

Bulgular - Araştırmadan elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin kendilerini en fazla özleştirdikleri değerler evrenselcilik, güvenlik ve özyönelim değerleri; en az özleştirdikleri değer ise güç değeri olarak saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin kişilik özelliklerine bağlı olarak özdeşleştikleri değerler açısından farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Sonuç - Araştırma bulgularından hareketle bireylerin değerlerini kendi kişisel çıkar ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olmaktan ziyade bencil kaygılarını aşarak daha çok toplumun refahını ve doğanın varlığını korumaya yönelik olduğu yönünde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Keywords: Değerler, portre değerler ölçeği, üniversite.

JEL Codes: M14, I20

1. GİRİŞ

Değerler, toplumun insan-doğa mücadelesi ve insanlar arası sorunları çözmeye ilişkin doğrularla ilgili olduklarından toplumsal yaşam kadar eskidir. Değerler kavramının Eski Yunan'da Aristo tarafından geliştirilmiş olduğu, modern anlamda ise J.Bentham'ın faydacılık kuramına dayanan değer anlayışı ile başladığı kabul edilmektedir (Doğan, 2007:38). Değerler konusu, ilk çalışmaya başlandığı dönemlerden beri sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve sosyal psikoloji gibi bilim dallarının yanında özellikle örgütsel davranış ve davranış bilimleri alanlarında da geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Değerler, kültürel topluluk, grup ve bireyleri sınıflandırmak, zaman içinde yaşanan değişimleri izlemek ve davranış ile tutumların motive edici temellerini açıklamak üzere söz konusu alanlarda sıklıkla araştırılmaktadır (Schwartz, 2012).

Sosyal yaşantıların ölçütlerini oluşturan değerler, bir davranış biçimini öbürüne tercih etmede önemli bir rol üstlenmektedir. Başka bir bakış açısından, değerler davranışların kaynaklarını oluşturduğu gibi ölçütlerini de belirlemektedir. Bu bağlamda belirli bir davranışı oluşturmada etkin olan değer onun nasıl olduğuna da karar vermektedir (Yıldız, Dilmaç ve Deniz, 2013, s.741). Toplumlara oluşturan bireyler, yaşamlarını benimsedikleri değerler sistemine göre düzenlemektedir. Dolayısıyla değerler, herhangi bir sosyal grubun üyesi olan bireyler açısından birbirinden farklı durumları değerlendirme ve yargılamada temel algı kaynağını oluşturmaktadır (Şişman, 2002, s.93).

Bu kapsamda araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin sahip oldukları temel değerleri incelemek ve değer tercihlerinin bazı demografik özelliklerine bağlı olarak anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmektir. İnsan davranışlarını açıklamada temel bir öneme sahip olan değerler, insanların duygu, düşünce ve davranış boyutlarıyla yakından ilgilidir (Dilmaç, Deniz ve Deniz, 2009). Üniversiteler ise bir toplumun bilimsel, sosyal, ekonomik, teknolojik ve kültürel gelişiminin sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Şahin, Zoraloğlu ve Fırat, 2011). Dolayısıyla, çalışma konusu geleceğe yön verecek üniversite öğrencilerinin sahip olduğu değerlerin belirlenmesine odaklanarak, mevcut durumun değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Diğer taraftan, ülkemizin hızlı gelişimi göz önüne alındığında, dünya toplumsal yapısı ve sosyoekonomik gelişimi içinde arzu edilen yeri alabilmek, bireylerin sahip olduğu değerlerin söz konusu bu gelişme ile uyumlu olmasına güçlü bir şekilde bağlıdır. Bu durum sahip olunan değerlerin ayrıntılı bir biçimde araştırılmasını gerekli kılmaktadır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Bu kapsamda yapılan bu çalışmanın, yaşanan gelişmelere bağlı olarak sahip olunan değerlerde zaman içinde olabilecek olası değişimlerin, farklı çalışma sonuçlarının karşılaştırılması suretiyle incelenmesiyle, geleceğin anahtarı üniversite öğrencilerinin değer eğilimlerinde farklılaşma olup olmadığını ortaya koyması açısından literatüre katkı yapması beklenmektedir.

Çalışma kapsamında öncelikle araştırma konusu olan değerler kavramı üzerinde durularak, Schwartz'ın değer sınıflandırması ve ilgili model açıklanmıştır. Daha sonra, çalışma konusu ile ilgili yapılmış önceki çalışmalardan ulaşılabilenler irdelenerek, konunun yazınsal olarak gelişimi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın yöntem kısmında ise araştırmanın anakütlesi, örnekleme, veri toplama yöntemi ve elde edilen verilerin analiz yöntemine değinilmiştir. Makale çalışmasının son kısmında ise elde edilen verilerin analiz ve değerlendirilmesi yapılarak, araştırma sonuçları belirtilmiştir.

2. LITERATURE REVIEW

Çalışmanın bu bölümünde temel olarak değer kavramı üzerinde durularak Schwartz'ın değerler sınıflandırması ele alınacaktır. Ayrıca değer konusu üzerine yapılmış bilimsel çalışmalardan bazıları incelenerek özetlenecektir.

2.1. Değer Kavramı

Değer konusu üzerinde çalışan sosyal bilimcilerin büyük çoğunluğu değerleri bireylerin tutum, düşünce ve eylemlerini yönlendiren veya açıklayan köklü ve soyut güdüleyiciler olarak görmektedir (Schwartz, 2017, s.261). İnsan davranışını anlamada önemli kavramlardan birinin değer kavramı olması, bu konunun uzun yıllardan beri sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında incelenmesine neden olmuştur (Asan, 2011, s. 16). Bu nedenle değer kavramının gücü, sosyal bilimler alanında bireylere, gruplara, örgütlere, kurumlara, ülkelere ya da toplumlara ilişkin olarak gerçekleştirilen tüm çalışmalar için aynı derecede etkinlikle kullanılabilir olmasından kaynaklanmaktadır (Kabanoff ve Daly, 2002, s. 89). Değerler, toplumun insan-doğa mücadelesi ve insanlar arası sorunları çözmeye ilişkin doğrularla ilgili olduklarından toplumsal yaşam kadar eskidir (Doğan, 2007:38). Sosyal bilimcilerin büyük bir çoğunluğu, değerlerin önemli bir sosyal olgu olduğu ve bilimsel inceleme ve analize konu olabileceği noktası üzerinde birleşmişlerdir. Bu nedenle değer kavramı, başta psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ekonomi, siyaset bilimi olmak üzere tüm sosyal bilimlerde kullanılan disiplinler arası bir terim olma özelliğine sahiptir. Örneğin felsefe bilimi değerlerin niteliğiyle ve bunların arasındaki hiyerarşik yapı ve tenkitle ilgilenirken; sosyoloji bilimi ise değerlerin açıklanmasını, oluş yollarını, sosyal olgu, kurum ve süreçlerle etkileşimlerini, türlerini ve bunların oluşturdukları farklı sistemleri ve belli somut durumlarda karşılaşılan değer çatışmalarını ele almaktadır (Güney, 2011, s.31).

Her türlü sosyal alan açısından önemli olan değer kavramı, çok farklı disiplinler tarafından ele alınarak, çıkış noktasına göre birbirinden az çok farklı biçimlerde tanımlanmıştır (Wells, 2014, s.37). Örneğin Fitcher (2002, s.48)'e göre değer, grup veya toplumun, kişilerin, örüntülerin, hedeflerin ve diğer sosyokültürel nesnelere önemliliği üzerindeki değerlendirmelerine dayanan ölçütler şeklinde tanımlanmaktadır. Hosftede (2001, s.5) değeri, diğer bireylerle olan ilişkilerde belirli ve arzu

edilen bir durumu seçme eğilimi olarak tanımlamaktadır. Değer bir anlamda, çoğunlukla göreceli olarak sabit, sosyalleşmenin yansımaları olan bireysel tercihler şeklinde de ifade edilebilir (Bulut, 2012, s.218). Değer, belirli bir davranış biçiminin veya duruşun, bireysel ya da sosyal olarak karşıt bir davranış biçimine veya duruşa tercih edilmesine neden olan temel bir inancı ifade etmektedir. Bu tanım kapsamında inançlar, bir bireyin neyin doğru, iyi veya arzu edilen olduğuna dair fikirleri taşıyan yargısal unsurları içermektedir (Robbins ve Judge, 2013, s.145). Daha kısa bir ifadeyle değerler, karşılaşılan sorunlarda referans alınan doğrulardır. Bu kapsamda birey sahip olduğu ve karşılaştığı sorunların çözümünde başvurduğu değerlerle, tutum ve dolayısıyla da davranışlarına yön vermektedir (Pazarıcı, 2010, s.13). Bu tanımlamalar çerçevesinde değer kavramı ile ilgili yapılan tanımlamalar aşağıdaki maddeler halinde özetlenebilir. Buna göre değerler (Aydın, 2003, s.122);

- inançlar içeren ve aşkınlıklar taşıyan olgulardır.
- bireylerin yapıp ettiklerini rasyonelleştirip içselleştirmelerine imkan verir.
- genelde ilgi gösterilen ve arzu edilen şeylerdir.
- her alanla ilgilidirler ancak alanların kendine özgü değerleri vardır.
- farklı kaynak ve içeriklere sahip olsalar da bir biçimde sosyaldirler.

Değerlerin kazanılması çocukluk döneminde başlayan bir durumdur. Birey içinde yaşadığı ortamın da özelliklerine uygun şekilde istenilen ve istenilmeyen davranışları algılar ve ortamın gerektirdiği tutum ve davranışları kazanır. Zamanla sayısı artan değerler bazen birbiriyle çatışmakla birlikte, birey zamanla hangi değer için daha önemli olduğu konusunda bir fikir sahibi olmakta ve kazandığı değerleri önemine göre sıralamaktadır (Pazarıcı, 2010, s. 12-13).

Bir bireyin değerlerini bilmek neden önemlidir? Bu sorunun en belirgin cevabı, bireyin değerlerinin genellikle tüm tutum, davranış ve algılarının altında yatan temel sebep ve açıklayıcı unsur olmasıdır. Bu kapsamda bir bireyin sahip olduğu değerler hakkında bilgi sahibi olmak, o bireyi neyin "etkilediği ve harekete geçirdiği" hakkında bir anlayış sağlayabilir (Robbins ve Judge, 2013, s.157).

2.2. Schwartz'ın Değerler Sınıflandırması

İlgili literatür incelendiğinde bireysel değerleri ölçmek için geliştirilen birbirinden farklı ölçüm araçlarının olduğu görülmektedir.

Tablo 1: Schwartz'ın Değer Tipleri ve Tanımlamaları

Değer Tipi	Tanımlaması
İyilikseverlik (benevolence)	Bireyin yakın ilişki içinde olduğu insanların refahını koruması ve iyileştirmesi, sadakat, bağışlayıcılık, dostluk, dürüstlük.
Evrenselcilik (universalism)	Bütün insanlar için anlayış ve hoşgörü; insanların ve doğanın varlığını koruma, sosyal adalet, eşitlik.
Özyönelim (self-direction)	Bağımsız düşünme, keşfetme yönelimi ve yaratıcı olma
Uyarılım (stimulation)	Yaşamdan heyecan duyma; yenilik ve mücadele eğilimi.
Yaşamdan Haz Alma (hedonism)	Bedensel haz ve duygusal doyum arayışı, eğlenceli yaşam, zevk, yaşamda çeşitlilik.
Başarı (achievement)	Sosyal standartlara uygun yetkinliklere sahip olarak kişisel başarı sağlama, hırs, zeka, özsaygı.
Güç (power)	İnsanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ve hükmetme, sosyal statü ve saygınlık sahibi olma.
Güvenlik (security)	Kişinin kendi varlığının, ilişkilerinin ve toplumun devamlılığı, uyumu ve güvenliği
Uyum (conformity)	Başkalarına zarar verebilecek veya toplumsal beklentilere aykırı dürtü ve davranışların kısıtlanması
Geleneksellik (tradition)	Geleneksel kültürün ve dinin gerektirdiği görüş ve adetleri kabullenme, saygı ve bağlılık gösterme

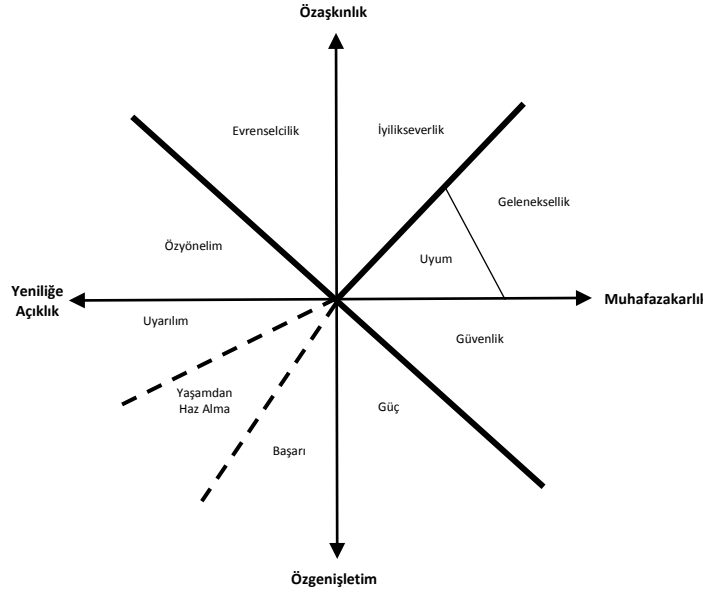
Kaynak: Knoppen ve Saris, 2009: 92; Demirutku ve Sümer, 2010: 18; Kapıkıran ve Gündoğdu, 2016, 623; Doğan, 2007:45-46; Pazarıcı, 2010: 40-42'den uyarlanmıştır.

Bunlar arasında Kahle (1983) tarafından geliştirilen "Değerler Listesi (List of Value-LOV)" ölçeği ve Mitchell (1983) tarafından geliştirilen "Değerler ve Yaşam Tarzı Sistemi (Values and Lifestyle System-VALS)" ölçeği sıralanabilir (Uzkurt, 2007, s. 244). Bunlar dışında özellikle ön plana çıkan ölçümler Hofstede (1980;1991), Rokeach (1967;1973), Inglehart (1971) ve Schwartz (1992) tarafından yapılmıştır (Schwartz, 2017, s.264-266). Özellikle Schwartz tarafından geliştirilen temel birey değerler

kuramı, değer konusu alanında son 20-30 yıldır yapılan çalışmalarda başta gelen kuramlardan biri olup yaygın olarak kullanılmaktadır (Lilleoja ve Saris, 2013: 153). Bu kapsamda değerlerin sınıflandırılması ile ilgili kapsamlı araştırmalar yapan Schwartz, kültürden kültüre farklılık gösteren ancak evrensel anlamda kabul gören on temel değere vurgu yapmıştır (Özcan, 2012, s.27). Söz konusu bu değerler yukarıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Devam eden çalışmalarında Schwartz yukarıdaki Tablo 1’de belirtilen on boyutlu değerleri çok boyutlu ölçeklendirme ile bir kadran üzerinde değerlendirmiş ve bu değerleri özgünlük, özaşkınlık, yeniliğe açıklık ve muhafazakarlık olmak üzere dört üst değer olarak ayrıca gruplamıştır (Özcan, 2012, s.27). On yaşam değerinin bu gruplar içerisindeki dağılımı Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Değer Tipleri Arasındaki İlişkilerin Kuramsal Modeli, Üst Değer Türleri ve Çift Kutuplu Değer Boyutları

Kaynak: Schwartz, Shalom H. "Universal in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", Advances in Experimental Social Psychology, Vol. 25, 1992, s.45.

Şekil 1’deki bulgulara göre Schwartz üst değer türlerine ilişkin “yeniliğe açıklık& muhafazakarlık” boyutu ve “özgenişletim&özaşkınlık” boyutu olmak üzere iki ana boyut belirlemiştir. Yeniliğe açıklık&muhafazakarlık boyutu bireylerin belirsiz ve özgürleemeyen durumlarda daha çok statükoyu korumaya mı, yoksa kendi entelektüel ve duygusal bilgi birikimine göre mi hareket ettiğine mi odaklandığını göstermektedir. Bu kapsamda “yeniliğe açıklık” alt boyutu özyönelim, yaşamdan haz alma ve uyarılım değerlerinden oluşurken; “muhafazakarlık” alt boyutu ise güvenlik, uyum ve geleneksellik değerlerinden oluşmaktadır. Diğer ana boyut olan özgenişletim&özaşkınlık boyutu ise bireylerin değerlerini kendi kişisel çıkar ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik mi yoksaencil kaygılarını aşarak daha çok toplumun refahını ve doğanın varlığını korumaya yönelik mi oluşturduğuna odaklanmaktadır. Bu kapsamda “özgenişletim” alt boyutu evrensellik ve iyilikseverlik değerlerinden oluşurken; “özaşkınlık” alt boyutu ise güç ve başarı değerlerinden oluşmaktadır (Schwartz, 1992, s.43-44). Schwartz’a göre değer türleri arasında var olduğu düşünülen uyum ve uyumsuzluklar, birbirine yakın konumdaki değer türlerinin, tutum ve davranış gibi herhangi bir dış değişkenle göstereceği ilişkilerin de benzer olacağını ileri sürmektedir. Örneğin muhafazakarlık ana boyutu geleneksellik, uyum ve güvenlik değer türleriyle yüksek; özyönelim, uyarılım ve yaşamdan haz alma değer türleriyle ise düşük bir korelasyon göstermesi beklenebilir (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000).

2.3. Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Değer konusu üzerinde yapılan çalışmalardan özellikle öğrenciler üzerinde yoğunlaşmış olan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Wells (2014) öğrencilerin değer tercihleri ile cinsiyet ve sınıf değişkenleri arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere ilişkisel tarama modeli ile Schwartz Değerler Ölçeğini kullanarak Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi’nde yaptığı araştırma sonucunda, başarı, iyilikseverlik ve güvenlik alt boyutlarında kız öğrencilerin daha yüksek puanlar elde ettiğini saptamıştır. Ballı ve Ballı (2014) Çukurova Üniversitesi Turizm bölümünde okuyan 346 öğrenci üzerinde Rokeach tarafından geliştirilen değer sınıflaması kapsamında başarı, sükunet, evrensellik ve bireysellik değerlerini araştırmışlar ve çalışmaları sonucunda öğrencilerin en fazla evrensellik değerine önem verdiğini, cinsiyet ile evrensellik değeri ve ilk ve orta öğretimi geçirilen yer

ile de sükunet değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Benzer metodoloji ile Rokeach değer sınıflamasını çalışan Başol, Bilge ve Kuzgun, Kırklareli Üniversitesi, Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu'nda sosyal ve teknik programlarda öğrenim gören 356 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırma yardımıyla, en yüksek kariyer değerlerinin özel yaşam ve güvenlik-istikrar; en düşük kariyer değerlerinin ise saygınlık ve teknik-fonksiyonel değerler olduğu saptanmıştır.

Büyükebeşe ve Aydın (2016) üniversitelerdeki bireysel ve örgütsel değerler ile üniversite öğrencilerinin değerlerle yönetime yönelik algılarını ölçmek amacıyla Adıyaman Üniversitesi Besni Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören 602 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırma sonucunda, "dürüstlük" değeri en yüksek, "para" değeri en düşük puanları elde etmiştir. Ayrıca örgütsel değerlerden "yaratıcılık" değerine yönelik algı en yüksek, "bağımsızlık" değerine yönelik algı ise en düşük skorları elde etmiştir. Bunun yanında değerlerle yönetim ölçeğinin demografik özelliklerden sadece cinsiyet değişkenine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bulut (2012) Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilerin değer yönelimlerini belirlemek üzere Schwartz Değerler Listesi yardımıyla 432 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmalarında, cinsiyet açısından erkek öğrencilerin uyarılım, kız öğrencilerin ise iyilikseverlik, uyuma ve güvenlik değerleri diğer gruptan yüksek çıkmıştır. Sosyoekonomik açıdan değer eğilimleri evrenselcilik ve geleneksellik boyutlarında, mezun olunan ortaöğretim kurumu açısından ise değer eğilimleri evrenselcilik, uyum ve güvenlik alt boyutlarında farklılaşmıştır.

Bal, Arıkan ve Çalışkan (2016) konuyu iş hayatı açısından ele alarak, çalışanların sahip olduğu değerlerin kullandıkları etkileme taktiklerine etkisi araştırmışlar ve çalışmaları sonucunda özgenişletim değeri yüksek bireylerden yüksek sorumluluk sahibi olanların politik davranış sergileme yaklaşımlarının azaldığını tespit etmişlerdir. Naktiyok ve Timuroğlu (2009) öğrencilerin motivasyonel değerlerinin girişimcilik niyetleri üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik Atatürk Üniversitesi İİBF'de yaptıkları araştırmalarında, öğrencilerin girişimcilik niyeti ile yeniliğe açıklık (özyönelim, yaşamdan haz alma ve uyarılım) ve özgenişletim (güç ve başarı) ile ilgili değerler arasında olumlu yönlü ve kuvvetli bir ilişki gözlenmiştir.

Kahyaoğlu ve Kırıktaş (2015), ortaöğretim düzeyinde araştırma yaparak 253 öğrenci üzerinde çevresel davranış ve düşünceler ile bireysel değerler arasındaki ilişki araştırılmıştır. Sonuçlara göre öğrencilerin en yüksek değeri özyönelim olarak saptanmıştır. Ayrıca yardımseverlik ve güvenlik değerleri öğrencilerin cinsiyetleri açısından anlamlı farklılık göstermiştir. Buna göre kız öğrencilerin yardımseverlik ve güvenlik değerleri, erkek öğrencilerden daha yüksektir. Uyguç (2003), öğrencilerin değerlere verdikleri önemde cinsiyet ve fakülte farklılıklarını ortaya çıkarmak üzere Dokuz Eylül Üniversitesi'nin İİBF ve Buca Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde okuyan 740 öğrenci üzerinde Rokeach Değer Envanteri uygulayarak yaptıkları araştırma sonucunda, faktör analizinden geleneksellik, evrensellik ve hedonizm olmak üzere üç değer grubu elde etmişlerdir. Araştırma sonuçları kız öğrencilerin üç değer tipine, erkek öğrencilerden; erkek öğrencilerin ise dişil değerlere, eril değerlerden, daha fazla önem verdiklerini göstermiştir. Üç değer tipine verilen önemde fakülte arasında herhangi bir farklılık görülmemiştir.

Diğer bir çalışmada Başçiftçi, Güleç, Akdoğan ve Koç (2011) yaptıkları araştırma sonucunda öğretmen adayı kız öğrencilerin özyönelim, yardımseverlik, evrensellik, güvenlik, güç, başarı, uyuma ve uyarılım değerlerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu saptamıştır. Dilmaç, Deniz ve Deniz (2009) üniversite öğrencilerinin özanlayışları ile değer tercihleri arasındaki ilişkiyi araştırmak üzere Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 534 öğrenci üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bunun sonucunda; yaşamdan haz alma değeri erkek öğrencilerde kız öğrencilere daha yükseken; özyönelim, uyum, güvenlik ve iyilikseverlik değerleri kız öğrencilerde erkek öğrencilere nazaran daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan 3.sınıf öğrencilerinin evrenselcilik, iyilikseverlik ve güvenlik değerleri 1.sınıf öğrencilerinden daha yüksek çıkmıştır. Başka bir araştırmada Parlar ve Cansoy (2016), İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Karabük Üniversite'sinde okuyan öğretmen adayı 210 öğrenci ile yaptıkları çalışmaları sonucunda, disiplin ve sorumluluk değerleri en çok paylaşılan değer olarak belirlenmişken, güven ve bağışlama en az paylaşılan değerler olarak saptanmıştır.

Yine Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) eğitim fakültesinde eğitim gören öğretmen adayı öğrencilerin değer algılarını farklı değişkenler açısından incelemiştir. 637 öğrenci üzerinde Schwartz Değerler Listesini kullanarak yaptıkları araştırma sonucunda evrenselcilik, özyönelim ve güç değerlerinin cinsiyet açısından; özyönelim değerinin yaş değişkeni açısından; yaşamdan haz alma değerinin farklı sosyoekonomik yapıya sahip olma açısından ve son olarak da geleneksellik değerinin ise sınıf düzeyleri açısından farklılaştığını saptamışlardır. Bacanlı (1999) Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde okuyan 271 öğrenci üzerinde yaptıkları araştırmada, kız öğrenciler evrensellik ve barışçı değerlere daha çok önem verirken, erkek öğrenciler geleneksellik ve dindar olma değerlerine daha fazla önem verdiklerini ortaya koymuştur.

3. YÖNTEM ve BULGULAR

3.1. Anakütle ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni bir kamu üniversitesi ve bir vakıf üniversitesi meslek yüksekokullarında öğrenim görmekte olan öğrencilerden oluşmaktadır. İlgili üniversitelerden konuyla ilgili gerekli izin alınarak hazırlanan anket çalışması öğrenim gören toplam 400 öğrenciye uygulanmıştır. Gönderilen anketlerden, geri dönmemesi, yanlış ve eksik doldurması ya da uç değer analizi sonucunda 328 anket değerlendirmeye alınmıştır. Örneklem grubu, 164 kamu ve 164 vakıf üniversitesi olmak

üzere 165 kız ve 163 erkek öğrenciden oluşan toplam 328 öğrenciden oluşmaktadır. Örneklem grubunun demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Özellik	1	2	3	4	5	6	Toplam
Cinsiyet		Erkek	Kız				-
	n	163	165				328
	%	49,7	50,3				100
Üniversite Türü		Kamu	Özel				-
	n	164	164				328
	%	50,0	50,0				100
Yaş		20 Yaş ve Altı	21-22 Yaş	23 Yaş ve Üzeri			
	n	113	154	61			328
	%	34,5	47,0	18,6			100
Okuduğu Sınıf		1.Sınıf	2.Sınıf	+1	+2		-
	n	152	108	44	24		328
	%	46,3	32,9	13,4	7,3		100
Gelir		500 TL'den az	501-1300 TL	1301 TL ve Üzeri			-
	n	120	139	69			328
	%	36,6	42,4	21,0			100

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada anket formunun hazırlanması ve dolayısıyla verilerin toplanması amacıyla Schwartz ve ark. (2001) tarafından geliştirilen ve Knoppen ve Saris (2009)’un çalışmalarında uyguladıkları “Portre Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Ayrıca, katılımcıların demografik özelliklerinin belirlenebilmesi amacıyla da anket formunda demografik sorular düzenlenmiştir.

Araştırmada kullanılan Portre Değerler Ölçeği, toplam 40 madde olup; (1) Güç, (2) Başarı, (3) Hazcılık, (4) Uyarılım, (5) Özyönelim, (6) Evrensellik, (7) İyilikseverlik, (8) Güvenlik, (9) Uyuma ve (10) Geleneksellik boyutlarını içermektedir (Knoppen ve Saris, 2009, s.101-102). Ölçekte yer alan her madde “Bana Çok Benziyor” ile “Bana Hiç Benzemiyor” arasında 6 seçenekten birini seçerek 1-6 arasında verilen bir puanlama ile katılımcıların kısa bir portresini çizmeye yönelik hazırlanmıştır.

Schwartz ve arkadaşları (2001), Portre Değerler Ölçeğini geliştirirken iki hedefi göz önüne almıştır. İlk olarak, anketin düşük eğitim düzeylerinde bile değer yönelimlerinin ölçülmesinde kolaylık sağlaması için daha somut ve bilişsel yükünün daha az olmasına dikkat edilmiştir. İkinci olarak ise hem biçim hem de yanıtarken kullanılacak yargılama süreci açısından Schwartz Değer Anketinden farklı olmasına ve böylece Schwartz’ın (1992) değer kuramını sınavabilecek görece bağımsız bir araç olarak geliştirilmesine özen gösterilmiştir (Demirutku ve Sümer, 2010, s.20). Ölçeğin güvenilirliği için hesaplanan Cronbach Alfa değeri 0,914 olarak bulunmuştur.

3.3. Verilerin Değerlendirilmesi

3.3.1. Katılımcıların Değer Yönelimlerine İlişkin Bulguların İncelenmesi

Portre Değerler Ölçeği’ndeki maddelerin ortalama puanları kullanılarak, ilgili maddelere ilişkin değer grup puanları ile boyut ve alt boyut puanları hesaplanmıştır (Tablo 3). Tablo 3’deki yüksek puan ortalamaları, öğrencilerin kendileri ile en fazla özdeşleştirdikleri; düşük puan ortalamaları ise, öğrencilerin kendileri ile daha az özdeşleştirdikleri değer gruplarını ve boyutlarını göstermektedir.

Tablo 3: Portre Değerler Ölçeği Maddeleri, Alt Boyutları ve Ana Boyutları ile Ortalama Değerleri

Madde No	$\bar{X}$	Değer Grubu	Değer Grubu Ort.	Alt Boyut	Alt Boyut Ort.	Ana Boyut	Ana Boyut Ort.
2	3,42	Güç	3,92	Özgenişletim	4,48	Dikey	4,68
17	3,91						
39	4,48						
4	4,73	Başarı	4,63				
13	4,69						
24	4,44						
32	4,81						
10	4,97	Yaşamdan Haz Alma	4,80				
26	4,45						
37	5,10						
3	5,36	Evrenselcilik	5,07	Özaşkınlık	4,88		
8	4,98						
19	5,18						
23	4,92						
29	5,08						
40	5,12						
12	5,04	İyilikseverlik	4,61				
18	4,88						
27	4,66						
33	4,05						
9	4,10	Geleneksellik	4,10	Muhafazakarlık	4,60		
20	4,24						
25	3,82						
38	4,41						
7	4,44	Uyum	4,60				
16	4,62						
28	4,76						
36	4,77						
5	5,10	Güvenlik	4,96	Yatay	4,71		
14	5,31						
21	4,98						
31	4,65						
35	5,02	Uyarılım	4,55				
6	4,78						
15	4,06						
30	4,91	Özyönelim	5,02	Yeniliğe Açıklık	4,82		
1	5,04						
11	5,23						
22	4,95						
34	5,00						

Portre Değerler Ölçeği'ne ilişkin betimsel istatistikler incelendiğinde maddelere ilişkin puan ortalamalarının 3,42-5,36 arasında değiştiği görülmektedir. Öğrenciler "Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünürüm. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanırım." ($\bar{x}$ =5,36) ifadesini kendileri ile en fazla özdeşleştirmişlerdir. Öğrencilerin kendilerini ifade ettiklerini düşündüklerini diğer maddeler ise "Ülkemin güvende olması benim için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünürüm." ($\bar{x}$ =5,31), "Yaptığım işler hakkında kendi basıma karar vermek benim için önemlidir. Faaliyetlerimi seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanırım." ($\bar{x}$ =5,23), "İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanırım. Çevreye bakıp güzelleştirmek benim için önemlidir." ($\bar{x}$ =5,18), "Doğaya uyum sağlamak ve onla kaynaşmak benim için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanırım." ($\bar{x}$ =5,12), "Benim için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliliği tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınırım." ($\bar{x}$ =5,10) olarak ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin kendilerini en fazla ifade ettiği düşünülen bu maddelerin evrenselcilik ve güvenlik alt boyutlarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Öğrencilerin kendileriyle en az özdeşleştirdikleri madde ise “Benim için zengin olmak önemlidir. Çok param ve pahalı şeylerim olsun isterim.” ($\bar{x}=3,42$) olarak ifade edilen güce ilişkin maddedir. Bu maddeyle birlikte kendileriyle daha az bağdaştırdıkları diğer iki ifade ise “İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünürüm. Öğrendiğim gelenek ve görenekleri devam ettirmek benim için önemlidir.” ($\bar{x}=3,82$) ve “İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek benim için önemlidir. İnsanların benim söylediklerini yapmalarını isterim.” ($\bar{x}=3,91$) olarak gerçekleşmiştir.

Alt boyutlar açısından incelendiğinde ise öğrencilerin büyük oranda *özdeşleşme* ($\bar{x}=4,88$) alt boyutu ile kendini özdeşleştirdikleri, bunu sırasıyla *yeniliğe açıklık* ($\bar{x}=4,82$), *muhafazakârlık* ($\bar{x}=4,60$) ve *özgenişletim* ($\bar{x}=4,48$) alt boyutlarının izlediği belirlenmiştir.

Öğrencilerin “yatay” boyut puan ortalaması ($\bar{x}=4,71$), “dikey” boyut ortalamasından ($\bar{x}=4,68$) daha yüksektir. Yatay boyuttaki *yeniliğe açıklık* alt boyutu puan ortalamasının ($\bar{x}=4,82$), *muhafazakârlık* alt boyutu puan ortalamasından ($\bar{x}=4,60$) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Dikey boyutta ise, *özdeşleşme* alt boyutu puan ortalaması ($\bar{x}=4,88$) *özgenişletim* alt boyutu puan ortalamasından ($\bar{x}=4,48$) daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Öğrencilerin kendilerini özdeşleştirdikleri değer grupları incelendiğinde ise *evrenselcilik* ($\bar{x}=5,07$) ve *özyönelim* ($\bar{x}=5,02$) değer grupları ön plana çıkmaktadır. *Güç* değer grubu puan ortalaması ($\bar{x}=3,92$) ise öğrencilerin kendilerini en az özdeşleştirdikleri değer grubu olarak görülmüştür.

Katılımcıların kısa portrelerinin sosyo-demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği istatistik yöntemlerle değerlendirilmiştir. Çalışmadan elde edilen nicel verilerin hangi yöntemlerle analiz edileceği belirlenmeden önce, Portre Değerler Ölçeği maddeleri alt ve ana değer boyutları açısından puanların normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Dağılımın normal olmaması sebebiyle, bu verilerle parametrik olmayan analizlerin yapılabileceğine karar verilmiştir.

Çalışmada katılımcılardan elde edilen veriler SPSS 23.0 (Statistical Package for Social Sciences) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öncelikle katılımcıların demografik özelliklerine göre dağılımları incelenmiş, daha sonra ise Portre Değerler Ölçeği maddeleri betimsel istatistiklerle incelenmiştir. Betimsel istatistiklerden elde edilen veriler Schwartz Değer Sınıflamasındaki değer grupları, alt ve ana değer boyutlarına göre yorumlanmıştır. Portre Değerler Ölçeği toplam puanları ile demografik değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek için ise istatistiki analizler yapılmıştır. Bu amaçla, cinsiyet ile Portre Değerler Ölçeği toplam puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek için normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için parametrik olmayan, bağımsız iki grup arasındaki farklılıkların testi Mann-Whitney U ile ($p<0,05$) anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır. Diğer demografik özellikler olan bölüm, sınıf, yaş ve gelir değişkenlerinin Portre Değerler Ölçeği düzeyleri üzerinde etkisi olup olmadığı, normal dağılım varsayımı sağlanmadığı için gruplar arası tek yönlü varyans analizinin parametrik olmayan karşılığı Kruskal-Wallis testi ile ($p<0,05$) anlamlılık düzeyinde araştırılmıştır.

3.3.2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Göre Portre Değerler Ölçeği Alt ve Ana Boyutlarının İncelenmesi

Katılımcılar arasında, Portre Değerler Ölçeği değer grupları açısından cinsiyete dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için yapılan Mann-Whitney U sonuçlarına göre farklılık bulunan değer grupları Tablo 4’de yer almaktadır.

Tablo 4: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Değer Gruplarına Yönelik Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişkenler		Anlamlılık Düzeyi	Açıklama
Bağımsız Bağımlı	Cinsiyet Güç	0,014*	Kız ve erkek öğrenciler arasında <i>Güç değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından cinsiyete dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
Bağımsız Bağımlı	Cinsiyet Güvenlik	0,023*	Kız ve erkek öğrenciler arasında <i>Güvenlik değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından cinsiyete dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

* $p<0,05$

Mann-Whitney U sonuçları incelendiğinde sıra ortalamalarına göre kız öğrencilerin kendilerini güç değer grubu ile özdeşleştirme düzeyi (151,77) erkek öğrencilerin düzeyinden (177,38) daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Güvenlik değer grubu açısından ise kız öğrencilerin sıra ortalamaları (176,25), erkek öğrencilerin sıra ortalamaları (152,61) ile karşılaştırıldığında özdeşleştirme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Benzer şekilde Portre Değerler Ölçeği değer grupları açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için yapılan Mann-Whitney U sonuçlarına göre farklılık bulunan değer grupları Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların Üniversite Türüne Göre Değer Gruplarına Yönelik Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Değişkenler		Anamlılık Düzeyi	Açıklama
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü Güç	0,027*	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>Güç değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü Evrenselcilik	0,026*	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>Evrenselcilik değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü İyilikseverlik	0,028*	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>İyilikseverlik değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü Geleneksellik	0,000**	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>Geleneksellik değer boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

*p<0,05, **p<0,01

Mann-Whitney U sonuçları incelendiğinde sıra ortalamalarına göre kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin kendilerini güç değer grubu ile özdeşleşme düzeyi (152,98) vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeyinden (176,02) daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Evrenselcilik değer grubu açısından ise kamu üniversitesi öğrencilerinin sıra ortalamaları (176,14), vakıf üniversitesi öğrencilerinin sıra ortalamaları (152,86) ile karşılaştırıldığında özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin iyilikseverlik değer grubu ile kendilerini özdeşleştirme düzeyleri (175,96), vakıf üniversitesi öğrencilerinden (153,04) daha yüksektir. Diğer bir değer grubu olan geleneksellik açısından sıra ortalamaları incelendiğinde yine kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin (187,52) özdeşleşme düzeylerinin vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilere (141,48) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin yaş, sınıf ve gelirlerine göre değer grupları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için yapılan Kruskal Wallis testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğuna yönelik istatistiksel bulgular Tablo 6'da yer almaktadır. Analiz sonuçlarına göre Portre Değerler ölçeği geleneksellik değer grubu ile özdeşleşme düzeylerinde yaş ve sınıfa göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını ortaya koymak amacıyla sıra ortalamaları dikkate alınarak Mann-Whitney U testi karşılaştırmaları yapılarak sonuca ulaşılmıştır. Gelir değişkenine göre ise öğrencilerin değer grupları açısından özdeşleşme düzeylerinde herhangi bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Tablo 6: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri Açısından Değer Gruplarına Yönelik Bulgular

Bağımlı Değişken	Bağımsız Değişken	N	χ^2	Sig.	Açıklama
Geleneksellik	Yaş	328	9,364	0,009**	Öğrencilerin yaşları açısından <i>Geleneksellik Değer Grubu</i> ile kendilerini özdeşleştirme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
	20 Yaş ve Altı	113			
	21-22 Yaş	154			
	23 Yaş ve Üzeri	61			
Geleneksellik	Sınıf	328	12,638	0,005**	Öğrencilerin sınıfları açısından <i>Geleneksellik Değer Grubu</i> ile kendilerini özdeşleştirme düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
	1.sınıf	152			
	2.sınıf	108			
	+1	44			
	+2	24			

**p<0,01

Öğrencilerin yaşları açısından değerlendirildiğinde ise Mann-Whitney U sıra ortalamalarına göre; 20 yaş ve altı öğrencilerin *geleneksellik* özdeşleşme düzeylerinin 23 ve üzeri yaş öğrencilerden (96,11-71,56) daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin sınıfları açısından ise 1.sınıfların *geleneksellik* özdeşleşme düzeyleri okulu bir yıl uzayan +1.sınıf (103,38-81,65) ve okulu 2 yıl uzayan +2. Sınıflara (92,77-61,48) göre daha yüksektir. Benzer şekilde 2.sınıfların da *geleneksellik* özdeşleşme düzeyleri +1.sınıf (81,22-64,92) ve +2. Sınıflara (70,82-47,04) göre daha yüksektir.

Öğrencilerin cinsiyet ve üniversite türüne göre alt gruplar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını Mann-Whitney U testi ile araştırılırken, yaş, sınıf ve gelirlerine göre alt gruplar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olup olmadığını araştırmak için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Yaş, sınıf ve gelire göre alt gruplar açısından yapılan analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Cinsiyet ve üniversite türüne göre yapılan Mann-Whitney U testi sonuçlarına göre ise üniversite türü açısından özaşkınlık ve muhafazakârlık alt grupları özdeşleşme düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğuna yönelik istatistiksel bulgular Tablo 6.'da yer almaktadır.

Mann-Whitney U sonuçları incelendiğinde sıra ortalamalarına göre kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin kendilerini özaşkınlık alt grubu ile kendilerini özdeşleştirme düzeyi (176,70) vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeyinden (152,30) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Evrenselcilik değer grubu açısından ise kamu üniversitesi öğrencilerinin sıra ortalamaları (180,33), vakıf üniversitesi öğrencilerinin sıra ortalamaları (148,67) ile karşılaştırıldığında özdeşleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri Açısından Alt Gruplara Yönelik Bulgular

Değişkenler		Anlamlılık Düzeyi	Açıklama
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü Özaşkınlık	0,020*	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>Özaşkınlık alt grup boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
Bağımsız Bağımlı	Üniversite Türü Muhafazakârlık	0,002**	Kamu ve Vakıf üniversitelerinde öğrenim gören öğrenciler arasında <i>Muhafazakarlık alt grup boyutu ile özdeşleşmeleri</i> açısından üniversite türüne dayalı istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

*p<0,05, **p<0,01

Analiz bulguları değerlendirildiğinde evrenselcilik ve iyilikseverlik değer grupları ve bu değer gruplarını kapsayan özaşkınlık alt grubu ile öğrencilerin kendilerini özdeşleştirmeleri, öğrenim gördükleri üniversite türüne göre anlamlı bir farklılık kazanırken, gelirin özdeşleşme düzeylerinde herhangi bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Bu duruma göre kamu ya da vakıf üniversitesi açısından farklılık olması gelirden bağımsız olarak üniversite yapılanmaları temelinde değerlendirilebilir.

Muhafazakârlık alt grubunda bulunan değer gruplarından sadece geleneksellik değer grubu ile özdeşleşme düzeylerinde farklılık görülmekte ve geleneksellik değer grubu özdeşleşme düzeyleri yaş, sınıf ve üniversite türü açısından farklılaşırken cinsiyet açısından anlamlı bir farklılığa sahip değildir.

Öğrencilerin güç değer grubu ile kendilerini özdeşleştirme düzeyleri ise cinsiyet ve üniversite türüne göre anlamlı bir farklılık ortaya koymaktadır.

4.SONUÇ

Bu araştırmada bir vakıf üniversitesi ve bir kamu üniversitesinde öğrenim görmekte olan öğrencilerin tutum, düşünce ve eylemlerini yönlendiren veya açıklayan köklü ve soyut güdüleyiciler olarak değerler açısından demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları değer tiplerini incelemeye yönelik elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir.

Öncelikle üniversite öğrencileri genel olarak kendilerini özdeşleştirdikleri değer tipleri açısından incelendiğinde, en fazla *evrenselcilik*, *güvenlik* ve *özyönelim* değerlerini; en az ise *güç* değerini benimsedikleri saptanmıştır. Konu ile ilgili yapılmış önceki çalışmalar dikkate alındığında Ballı ve Ballı (2004) ile Kahyaoğlu ve Kırıkaş (2015)'in çalışmalarında saptadıkları evrenselcilik değerinin en fazla tercih edilen değer tipi olması bu çalışma ile de desteklenmiştir. Evrenselcilik değer tipinin bütün insanlar için anlayış ve hoşgörüyü, insanların ve doğanın varlığının korunması gibi olgulara odaklanmasının üniversite öğrencileri açısından benimsenmesi dikkat çekici bir sonuçtur. Ayrıca özyönelim değer tipinin de benimsenmesi, özellikle geleceğin Y ve Z kuşağını temsil edecek öğrencilerin bağımsız düşünme, yaratıcılık ve gelişime odaklanmalarını göstermesi açısından önemlidir. Alt boyutlar açısından elde edilen bulgular incelendiğinde ise öğrencilerin büyük oranda *özaşkınlık* alt

boyutu ile kendini özdeşleştirdikleri, bunu sırasıyla *yeniliğe açıklık*, *muhafazakârlık* ve *özgenişletim* alt boyutlarının izlediği belirlenmiştir. Üniversite öğrencilerinin en fazla özleştikleri boyut olan *özdeşlik* boyutu, evrenselcilik ve iyilikseverlik değer tiplerini kapsamaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin genel anlamda dış dünyaya duyarlı ve bağlı bir yapıda oldukları söylenebilir. Öğrenciler açısından yeniliğe açıklık muhafazakarlıktan daha önem kazanmış ve benzer şekilde de *özdeşlik*, *özgenişletim*den daha fazla özdeşleşilen boyuttur. Diğer bir ifadeyle bireylerin değerlerini kendi kişisel çıkar ve hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olmaktan ziyade bencil kaygılarını aşarak daha çok toplumun refahını ve doğanın varlığını korumaya yönelik olduğu yönünde bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetleri dikkate alındığında erkek öğrencilerin *güç* değerini, kız öğrencilerin ise *güvenlik* değerini en önemli gördükleri değer tipleri olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar Wells (2014), Bulut (2012), Kahyaoğlu ve Kırıktaş (2016), Başçıftçı, Güleç, Akdoğan ve Koç (2011)'un ortaya koyduğu kız öğrencilerin en fazla özdeşleştiği değer tiplerinden biri olan *güvenlik* değerinin belirlendiği çalışmalar ile örtüşmektedir. Kız öğrencilerin insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ve hükmetme, sosyal statü ve saygınlık sahibi olmaya daha az önem verdiği, diğer taraftan kendi varlıklarının, ilişkilerinin ve ait oldukları toplumlarının devamlılığı, güvenliği ve uyumunu tanımlayan *güvenlik* değer tipini en fazla düzeyde kendileri ile özdeşleştirmektedir. Kız öğrencilerin bu değer tipine yatkınlıkları özellikle Türk kültürel değer, kazanım ve öğretimi ile açıklanabilir. Öğrencilerin okudukları üniversitelerin kamu veya vakıf üniversitesi olmasına bağlı olarak sahip oldukları değerler karşılaştırıldığında *güç*, *evrenselcilik*, *iyilikseverlik* ve *geleneksellik* değerleri açısından farklılık gösterdikleri saptanmıştır. Buna göre kamu üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin sadece *güç* değer tipi ile özdeşleşme düzeyi, vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin düzeyinden daha düşük olduğu, farklılık olan diğer üç boyutta ise kamu üniversitesi öğrencilerinin özdeşleşme düzeylerinin vakıf üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna göre insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol ve hükmetme, sosyal statü ve saygınlık sahibi olma yani *güç* ile özdeşleşme düzeyinin vakıf üniversitesi öğrencilerinde daha yüksek olduğu; bütün insanlar için anlayış ve hoşgörü, insanların ve doğanın varlığını koruma olarak ortaya çıkan evrenselcilik, bireyin yakın ilişki içinde olduğu insanların refahını koruması ve iyileştirmesini içeren iyilikseverlik ve geleneksel kültürün ve dinin gerektirdiği görüş ve adetleri kabullenme, saygı ve bağlılık göstermeyi kapsayan geleneksellik ile özdeşleşmede kamu üniversitesi öğrencilerinin daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Farklılık gözetilen değer tiplerinin kamu üniversitesi öğrencilerinde, vakıf üniversitesi öğrencilerine göre farklılık göstermesi temel olarak iki grubun sahip oldukları sosyo-ekonomik etkilere bağlı olarak açıklanabilir. Son olarak yaş, sınıf ve gelir düzeyleri açısından yapılan karşılaştırmalar sonucunda ise yaş ve sınıf değişkeni için sahip olunan değer farklılığı *geleneksellik* değer tipinde görülmüştür. Yaş açısından 20 yaş ve altı öğrencilerin geleneksellik değeri ile özdeşleşmeleri, 23 ve üzeri yaş grubu öğrencilerden daha yüksek olarak saptanmıştır. Dolayısıyla nispeten daha genç ve ilk sınıflarda okuyan öğrencilerin geleneksel kültürün ve dinin gerektirdiği görüş ve adetlere daha fazla saygı ve bağlılık gösterdikleri söylenebilir. Gelir değişkenine göre ise öğrencilerin değer grupları açısından özdeşleşme düzeylerinde herhangi bir farklılık olmadığı dolayısıyla homojen bir yapı sergiledikleri görülmüştür. Söz konusu bu bulgular literatürde yer alan çalışmalar ile de örtüşmektedir. Wells (2014) ile Ballı ve Ballı (2014)'nın çalışmalarında iyilikseverlik, güvenlik ve evrenselcilik boyutu ön plana çıkarken Büyükbeşe ve Aydın (2016)'ın çalışmasında da para değerinin düşük bir öneme sahip olduğunu belirlemiştir. Başçıftçı, Güleç, Akdoğan ve Koç (2011) yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin, güvenlik değerlerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) ise gelenekselcilik değerinin ise sınıf düzeyleri açısından farklılaştığını saptamışlardır.

Sonuç olarak üniversitelerde yetişen bireyler ülkelerinin geleceğini ve varlığını bir sonraki nesillere taşıyacak en önemli varlıklardan biridir. Söz konusu bu varlığın sahip olduğu değerlerin incelenmesi ve değerlendirilmesi geleceğin planlanması ve inşa edilmesi açısından önem taşımaktadır. Bundan sonra yapılacak gelecek araştırmalarda farklı üniversiteleri kapsayacak şekilde örneklem grubu genişletilebilir ve öğrencilerin değerleri ile farklı değişkenlerin karşılaştırılması ya da ilişkilendirilmesi yönünde modeller yapılarak nedensellik ilişkilerini içerecek şekilde yapılandırılabilir. Dolayısıyla bundan sonraki araştırmalarda örneklem sayısının çoğaltılması önem arz etmektedir. Buna göre çalışma sonuçlarının genellenebilirlik düzeyi artabilecektir. Ayrıca ülkemizde son yıllarda yabancı uyruklu öğrencilerin yoğunlukla yer aldığı üniversiteler temelinde kültürel farklılıkları içerecek şekilde karşılaştırma yapılması gelecek araştırmaların kurgusunu oluşturabilir.

KAYNAKLAR

- Asan, T., Ekşi, F., Doğan, A. & Ekşi, H. 2011, "Bireysel Değerler Envanteri'nin Dilsel Eşdeğerlik Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Vol. 27, pp. 15-38.
- Aydın, M. 2003, "Gençlerin Değer Algısı: Konya Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Vol. 3, pp.121-144.
- Bacanlı, H. 1999, "Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Vol. 2, Güz, pp. 597-611.
- Bal, A.E., Çetinaslan A.S. & Cihan Ç.S. 2016, "Personality, Values and Career Concerns As Individual Antecedents of Workplace Influence Tactics", *Global Media Journal: Turkish Edition*, Vol. 7, No. 13, pp. 63-85.
- Ballı, E. & Koca, B.İ. 2014, "Üniversite Öğrencilerinin Bireysel Değerleri ve Girişimcilik Eğilimleri", *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, Vol. 18, No.1, pp. 101-121.
- Başçıftçı, F., Güleç, N., Akdoğan, T. & Koç, Z. 2011, "Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri İle Epistemolojik İnançlarının İncelenmesi", *2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 27-29 Nisan, Antalya, pp. 629-638.
- Başol, O., Bilge, E. & Kuzgun, Ş. 2012, "Öğrencilerin Kariyer Değerlerini Etkileyen Unsurların Tespitine Yönelik Bir Araştırma: Bireysel Değerler", *Electornic Journal of Vocational Colleges*, Aralık Sayısı, pp. 57-68.
- Bulut, S. S. 2012, "Gazi Üniversitesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri", *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, Vol. 3, No. 1, pp. 216-238.
- Büyükbeye, T. & Özdemir, A. 2016, "Individual and Organizational Values at Universities and the Perceptions of University Students on "Management With Values" Concept", *Journal of International Social Research*, Vol.9, No. 47, pp.743-754.
- Demirutku, K. & Sümer, N. 2010, "Temel Değerlerin Ölçümü: Portre Değerler Anketinin Türkçe Uyarlaması", *Türk Psikoloji Yazıları*, Vol. 13, No. 25, pp. 17-25.
- Dilmaç, B., Deniz, M. & Deniz, M.E. 2009, "Üniversite Öğrencilerinin Özanlayışları ile Değer Tercihlerinin İncelenmesi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Vol. 7, No. 18, pp. 9-24.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. & Cıkkılı, Y. 2008, "Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Değerler Eğitimi Dergisi*, Vol. 6, No. 16, pp. 69-91.
- Doğan, B. 2007, *Örgüt Kültürü*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Fitcher, J. 2002, *Sosyoloji Nedir?* Çev: Nilgün Çelebi, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Güney, S. 2011, *Davranış Bilimleri*, 6.Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hofstede, G. 2001, *Culture's Consequences: Comparing, Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*, 2nd. Ed., London: Sage Publications.
- Kabanoff, B. & Daly, J. 2002, "Espoused Values of Organizations", *Australian Journal of Management*, Vol. 27, pp. 89-104.
- Kahyaoğlu, M. & Kırıktaş, H. 2015, "Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevresel Davranış ve Düşünceleri ile Bireysel Değerleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Marmara Coğrafya Dergisi*, Vol. 32, pp. 88-105.
- Kapıkıran, A. N. & Gündoğdu, A. 2016, "Çocuk Değerlerinin Ölçülmesi: Portre Değerler Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması" *Ege Eğitim Dergisi*, vol. 17, No. 2, pp. 620-639.
- Knoppen, D. & Sairs, W. 2009, "Do we have to combine Values in the Schwartz' Human Values Scale? A Comment on the Davidov Studies", *Survey Research Methods*, Vol. 3, No. 2, pp. 91-103.
- Kuşdil, M.E. & Kağıtçıbaşı, Ç. 2000, "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi*, Vol.15, No.45, pp. 59-76.
- Lilleoja, L. & Sairs, W. 2014, "Testing a New Operationalization of the Basic Values on Estonian- and Russian-speaking Subpopulations in Estonia", *Social Indicators Research*, Vol. 116, No. 1, pp. 153-172.
- Naktiyok, A. & Timuroğlu, M.K. 2009, "Öğrencilerin Motivasyonel Değerlerinin Girişimcilik Niyetleri Üzerine Etkisi ve Bir Uygulama", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Vol. 23, No. 3, pp. 85-103.
- Özcan, H.U. 2012, "Birey-Örgüt Değerleri Arasındaki Uyumun Örgütle Özdeşleşme ile İlişkisi", *Türk Psikoloji Yazıları*, Vol. 15, No. 29, pp. 25-39.
- Parlar, H. & Cansoy, R. (2016), "Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Bir Yordayıcısı Olarak Bireysel Değerler", *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Vol. 44, pp. 125-141.
- Pazarçık, Y. 2010, "Eğitimin Bireysel Değerler ve Yöneticilerin İş Görme Anlayışına Etkisi: Türkiye'de Yabancı Dilde Eğitim Veren Orta Eğitim Kurumları Mezunları Üzerine Bir Araştırma", *Basılmamış Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Robbins, P. S. & Judge, T.A. 2013, *Organizational Behaviour*, 14. Baskı, Çeviri Editörü: İnci Erdem, Çeviren: Belgin Aydın, Ankara: Nobel Yayıncılık.

Schwartz, H. S. 2017, "A Proposal for Measuring Value Orientations Across Nations", https://www.europeansocialsurvey.org/docs/methodology/core_ess_questionnaire/ESS_core_questionnaire_human_values.pdf, Erişim Tarihi: 02.04.2017.

Schwartz, H. S. 2012, "An Overview of the Schwartz Theory of Basic Values". *Online Readings in Psychology and Culture*, 2 (1). <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>.

Schwartz, H. S. 1992, "Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries", *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 25, pp. 1-65.

Şişman, M. 2002, *Örgütler ve Kültürler*, Ankara: Pegem Yayıncılık.

Şahin, İ., Zoraloğlu, Y.R. & Firat, N.Ş. 2011, "Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçları, Eğitsel Hedefleri, Üniversite Öğreniminden Beklentileri ve Memnuniyet Durumları", *Educational Administration: Theory and Practice*, Vo.17, No.3, pp.429-452.

Uyguç, N. 2003, "Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi", *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, Vol. 18, No. 1, pp. 93-103.

Uzkurt, C. 2007, "Tüketicilerin Yenilileri Benimseme Eğilimleri Üzerinde Kişisel Değerlerin Etkisi", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Vol. 7, No. 2, pp. 241-260.

Wells, Y.Ş. 2014, "An Investigation on the Individual Value Preferences of Teacher Candidates at an Art and Craft Teaching Department: The Case of Ataturk Education Faculty", *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, Vol. 9, No.1, pp. 36-53.

Yıldız, M., Dilmaç, B. & Deniz, M.E. 2013, "Öğretmen Adaylarının Sahip Oldukları Değerler ile Benlik Saygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Elementary Education Online*, Vol. 12, No. 3, pp. 740-748.